

**بررسی اوراق سلف از جهت مدت دار بودن
قیمت و فروش پیش از سررسید**

www.ketab.ir

ایمان کاوسی مجد

سرشناسه	: کاوسی مجد، ایمان، ۱۳۶۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی اوراق سلف از جهت مدت دار بودن قیمت و فروش پیش از سررسید/ایمان کاوسی مجد.
وضعیت ویراست	: ویراست ۲.
مشخصات نشر	: قم: انتشارات دارالفکر، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۹ ص. ۵/۲۱×۵/۱۴؛ ۰. م. ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۰-۴۰۱-۶
شابک	
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: چاپ قبلی: انتشارات دارالفکر، ۱۳۹۹ (۱۷۲ ص.).
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: اوراق بهادار (فقه)
موضوع	: Securities (Islamic law)
موضوع	: اوراق بهادار اسلامی
موضوع	: Securities, Islamic*
موضوع	: معاملات آتی (فقه)
موضوع	: (Futures (Islamic law)*
رده بندی کنگره	: BP۱۹۸/۶
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۳۷۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۶۵۲۲۶۵

انتشارات دارالفکر
تاسیس ۱۳۳۶

مؤسس: مرحوم حضرت حجة الاسلام والمسلمین
آقای حاج سید عبدالحمید مولانا (ره)

بررسی اوراق سلف از جهت مدت دار بودن قیمت و فروش پیش از سررسید (ویراست جدید)

مؤلف: ایمان کاوسی مجد
ناشر: انتشارات دارالفکر
چاپخانه: چاپ مبین - قم
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۰
شمارگان: ۱۰۰ نسخه
قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۲۷۰ - ۴۰۱ - ۶ - ۷۶۵۲۲۶۵
ISBN 978 - 600 - 270 - 401 - 6

دفتر مرکزی: قم، خیابان شهداء (صفائیه)، مجتمع تجاری صفائیه، طبقه سوم

تلفن: ۰۲۷۷۴۳۵۴۴ - ۰۲۷۷۳۳۶۴۵ فاکس: ۰۲۷۷۳۸۸۱۴

دفتر تهران: خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری،
روبه روی اداره پست، پلاک ۱۲۴ واحدیک تلفن: ۰۶۶۴۰۸۹۲۷ - ۰۶۶۴۰۹۳۵۲

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۳
۱- تبیین مسئله.....	۱۵
۲- اهمیت و ضرورت حل مسئله.....	۱۷
۳- پیشینه تحقیق.....	۱۹
۴- ساختار کتاب.....	۲۴
فصل اول: مفاهیم و کلیات.....	۲۵
گفتار اول: مفاهیم.....	۲۷
۱- سلف.....	۲۷
۲- سلم.....	۳۲
۳- دین.....	۳۳
۴- دین به دین.....	۳۶
۵- کالی به کالی.....	۳۸
۶- اوراق بهادار.....	۴۱
۷- اوراق سلف.....	۴۲
گفتار دوم: کلیات.....	۴۲
۱- اقسام اوراق بهادار.....	۴۲
۲- تاریخچه اوراق سلف.....	۴۴
۳- ماهیت فقهی اوراق سلف.....	۴۹
۴- اصل در قبض نقدی ثمن و فروش پیش از سررسید.....	۵۲
۱-۴- اصل عملی باب معاملات (اصالهُ الفساد).....	۵۳

- ۲-۴- اصل لفظی در باب معاملات ۵۶
- فصل دوم: بررسی فقهی اوراق سلف از جهت مدت دار بودن ثمن ۵۹
- گفتار اول: بررسی آراء و أدله فقها در مورد مدت دار بودن ثمن در بیع سلف. ۶۱
- ۱- تبیین مسئله (قبض نقدی ثمن در مجلس) ۶۱
- ۱-۱- اعم بودن مسئله از نقد و قبض ۶۱
- ۲-۱- ضرورت بیان فروعات مسئله ۶۵
- ۲- اقوال و آراء فقها ۶۶
- ۲-۱- قاضی نعمان ۶۷
- ۲-۲- ابن ابی عقیل عمانی ۶۸
- ۲-۳- شیخ مفید ۶۸
- ۲-۴- شیخ طوسی ۶۸
- ۲-۵- ابن حمزه ۷۰
- ۲-۶- ابن زهره ۷۰
- ۲-۷- ابن ادريس حلی ۷۰
- ۲-۸- محقق حلی ۷۱
- ۲-۹- علامه حلی ۷۱
- ۲-۱۰- شهید اول ۷۲
- ۲-۱۱- شهید ثانی ۷۲
- ۲-۱۲- سید علی طباطبایی ۷۳
- ۲-۱۳- صاحب جواهر ۷۳
- ۲-۱۴- ابن جنید اسکافی (مخالف مشهور) ۷۴
- ۲-۱۵- ابن طاووس (مخالف مشهور) ۷۵
- ۲-۱۶- محدث بحرانی (مخالف مشهور) ۷۶
- ۳- فروعات مسئله ۷۷

- ۱-۳-قبض بعض ثمن قبل از تفرق از مجلس ۷۷
- ۲-۳-استمرار قبض ۷۹
- ۳-۳-قرار دادن منفعت به عنوان ثمن سلف ۸۰
- ۴-۳-قرا دادن دین مشتری بر بایع به عنوان ثمن سلف ۸۱
- ۵-۳-تعیین ثمن هنگام عقد ۸۷
- ۶-۳-حواله دادن ثمن و قبض در مجلس ۸۷
- ۷-۳-آزاد کردن عبد، قبل از قبض ثمن در سلف ۸۸
- ۸-۳-صلح بر ثمن سلف ۸۸
- ۴- نقد و بررسی أدله مسئله ۹۲
- ۱-۴-اجماع ۹۳
- ۲-۴-روایات خاصه در مسئله ۹۹
- ۳-۴-دین به دین و کالی به کالی ۱۰۲
- ۴-۴-غرری شدن سلف در صورت عدم قبض نقدی ثمن ۱۱۲
- ۵-۴-دخیل بودن نقد بودن ثمن و قبض آن در مجلس در ماهیت سلف ۱۱۴
- ۵- نظر مختار ۱۱۶
- گفتار دوم: تبیین حکم فقهی اوراق سلف از جهت مدت دار بودن ثمن ... ۱۱۷**
- ۱- مدل عملیاتی بحرین ۱۱۷
- ۲- مدل عمومی عملیاتی اوراق سلف برای ایران ۱۱۸
- ۳- واگذاری وکالتی ۱۲۱
- ۴- صلح مبیع سلف ۱۲۲
- ۵- سلف موازی ۱۲۲
- ۱-۵- سلف موازی مطلق ۱۲۳
- ۲-۵- سلف موازی وکالتی ۱۲۴
- ۳-۵- سلف موازی حواله‌ای ۱۲۴

فصل سوم: بررسی فقهی اوراق سلف از جهت فروش	۱۲۷
گفتار اول: بررسی آراء و ادله فقها در مورد فروش پیش از سررسید مبیع در بیع سلف	۱۲۹
۱- تبیین مساله (فروش پیش از سررسید مبیع سلف).....	۱۲۹
۲- بررسی صورت اول و دوم فروش مبیع سلف	۱۳۰
۲-۱- صورت اول (فروش مبیع سلف بعد از قبض آن)	۱۳۰
۲-۲- صورت دوم (فروش مبیع سلف بعد از سررسید و قبل از قبض).....	۱۳۱
۳- اقوال فقها در مورد صورت سوم (فروش مبیع سلف پیش از سررسید)	۱۴۲
۳-۱- شیخ مفید	۱۴۲
۳-۲- ابوصلاح حلبی	۱۴۳
۳-۳- سلار دیلمی	۱۴۳
۳-۴- شیخ طوسی	۱۴۳
۳-۵- ابن براج	۱۴۴
۳-۶- ابن زهره	۱۴۴
۳-۷- محقق حلی	۱۴۵
۳-۸- علامه حلی	۱۴۵
۳-۹- شهید اول	۱۴۶
۳-۱۰- شهید ثانی	۱۴۶
۳-۱۱- سید علی طباطبایی	۱۴۸
۳-۱۲- محمدحسن نجفی	۱۴۹
۳-۱۳- ابن حمزه طوسی (مخالف مشهور)	۱۵۱
۳-۱۴- محدث بحرانی	۱۵۱
۴- بررسی ادله صورت سوم (متع فروش مبیع سلف پیش از سررسید) ...	۱۵۵
۴-۱- اجماع	۱۵۶

۱- تبیین مسئله

معامله سلف یکی از اقسام بیع می‌باشد و در مقابل نسیه قرار می‌گیرد. این عقد عبارت است از خرید کلی مؤجل در ذمه، در قبال ثمن نقدی که در مجلس قبض شده است^۱. در علم فقه از قدیم الایام تاکنون به ماهیت سلف، جواز این عقد، شرایط و احکام آن پرداخته شده است. با این وجود، مسائل اقتصادی جدید در بسیاری مواقع، مراجعه عمیق‌تر به متون و منابع فقهی را، ضروری می‌کند تا احکام شرعی این مسائل مشخص شود.

از جمله این مسائل اوراق سلف می‌باشد. اوراق سلف به عنوان یکی از ابزارهای مالی جدید، ورقه‌ای می‌باشد که بر پایه قرارداد سلف طراحی شده است یعنی خریدار این اوراق، مالک مقدار معینی کالای کلی در ذمه ناشر آن می‌باشد و ناشر، متعهد است در سررسید معین، کالای مورد معامله سلفی را تحویل دهد^۲.

اوراق سلف در اقتصاد، به عنوان ابزار تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی، جبران کسری بودجه دولت‌ها، تثبیت قیمت‌ها در بازار و... مورد بحث واقع می‌شود. این اوراق به این دلیل که وجوه حاصل از آن به مالکیت شرکت‌های

۱ - معنی لغوی و اصطلاحی سلف به تفصیل در فصل اول خواهد آمد.

۲ - «اوراق سلف ابزاری برای تأمین مالی پروژه‌های بالا دستی صنعت نفت»، سید عباس موسویان، فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی؛ سال دهم؛ شماره ۳۹؛ پاییز ۱۳۸۹؛ ص ۸۰.

ناشر اوراق درمی‌آید، جهت تامین مالی، ابزار با اهمیتی است زیرا شرکت‌های ناشر این اوراق با مالک شدن ثمن این اوراق و فروش بخشی از محصولات آینده خود، می‌توانند به تامین مالی طرح‌ها و سرمایه‌گذاری‌های خود بپردازند. اما در کنار مزیت مذکور، این اوراق به دلیل اینکه بر اساس عقد سلف در فقه طراحی شده است، در عمل مواجه با دو مسئله فقهی می‌باشد. آن دو مسئله، قبض نقدی ثمن سلف در مجلس و منع فروش پیش از سررسید مبیع می‌باشند. در تحقیقات اقتصاد اسلامی دو مسئله مذکور به عنوان محدودیت فقهی برای اوراق سلف، مطرح شده‌اند زیرا اگر ثابت شود، قبض نقدی ثمن سلف واجب است، و دلایل آن معتبر است، آنگاه ثمن در مدل‌های عملیاتی اوراق سلف باید در مجلس قبض شود و از نظر شیوه پرداخت ثمن، دارای این انعطاف نیست که مثلاً قسطی داده شود یا به دلیل کلان بودن مقدار ثمن یا در غیر محل عقد بودن ثمن، پرداختش مدت‌دار باشد. همچنین اگر مسئله دوم ثابت شود، آنگاه شرعی بودن بازار ثانوی این اوراق پیش از سررسید، منوط به ایجاد طریق شرعی دیگری مثل سلف موازی خواهد بود. واضح است اگر مسئله دوم، دلیل معتبری در شرع نداشته باشد، فروش پیش از سررسید این اوراق، راحت‌تر انجام می‌شود و دیگر نیازی به مدل‌سازی برای رعایت این حکم نیست.

دانشمندان اقتصاد اسلامی از یک طرف در صدد نقد دلایل آن دو مسئله در فقه بوده‌اند و از سوی دیگر به جهت تامین نظر مشهور، مدل‌های عملیاتی مختلفی را پیشنهاد داده‌اند. اما همچنان که در پیشینه تحقیق خواهد آمد، پژوهش‌های اجتهادی گسترده و مستقلی در مورد این دو مسئله انجام نشده است. بنابراین در تحقیق پیش‌رو، این دو مسئله مورد نقد و ارزیابی فقهی گسترده‌تر قرار می‌گیرد سپس نتیجه تحقیق، بر مدل‌های اوراق سلف تطبیق می‌شود.